

друге, складну структуру мотиваційної спрямованості на творчу діяльність у фаховій сфері. Аналіз наукових джерел та спостереження практики доводить, що така організація навчального процесу, яка сприяє формуванню творчої активності студентів, виступає однією з ознак ефективної організації художньо-інформаційного середовища.

Педагогічна наука доводить, що активність полягає у здатності змінювати навколишню дійсність відповідно до власних потреб, поглядів, цілей. В учасників навчально-виховного процесу активність виявляється в енергійній, інтенсивній діяльності, спрямованій на засвоєння, систематизацію та творче застосування навичок і вмінь. Рівень активності як перетворювальної діяльності залежить від характеру діяльності, а також від запасу учнів образів, понять, ступеня актуалізації їх і змісту навчального об'єкта. Активізація навчального процесу передбачає реалізацію творчих можливостей у набутті та застосуванні знань і втілення опосередкованих підходів у процес взаємодії викладання й учіння. Крім того, активізація навчального процесу стосується пізнавальної діяльності учасників навчання на різних етапах заняття – під час засвоєння нових відомостей і способів дії, формування навичок і вмінь та комплексного застосування їх у стандартних і змінених умовах.

У теорії та методиці музичного навчання проблема творчої активності дістала певного розгляду. Творча активність трактується переважно як засіб формування пізнавальної самостійності в процесі вивчення історико-теоретичних дисциплін (О. Воронін, С. Олійник, Г. Побережна та ін.), як основа методичної підготовки майбутніх учителів музики (Л. Арчажникова, В. Орлов, Г. Падалка, О. Ростовський та ін.), як умова формування художньо-виконавських здібностей (А. Ковальов, А. Душний, О. Приходько та ін.).

Доцільно визначити, що навчальний аспект художньої творчості не передбачає жорстких вимог до створення абсолютно нового й високохудожнього в мистецтві. Мету навчальної творчості ми вбачаємо в тому, щоб стимулювати творчі устремління студентів, спонукати їх до самовираження в мистецтві, знаходити оригінальні підходи.

Інтенсифікація художньо-інформаційної діяльності передбачає якісні активні аналітичні дії (аналізувати результати навчально-виховної роботи, здійснювати музично-теоретичний, вокально-хоровий аналіз твору, добирати та аналізувати навчальний та концертний репертуар тощо) з метою досягнення бажаного результату в процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін – виконавсько-творче втілення.

У висновках доцільно зазначити, що обґрунтування теоретико-методологічних основ та провідних підходів до забезпечення художньо-інформаційної компетентності студентів дозволило запропонувати визначення категорії «педагогічні умови» як спеціально створених взаємопов'язаних вимог цілеспрямованого вивчення диригентсько-хорових дисциплін, на ефективність яких впливають чітко регульовані внутрішні й зовнішні чинники, необхідні для забезпечення найбільшої результативності кінцевого результату (забезпечення системного вивчення художньої інформації; ефективна організація художньо-інформаційного середовища; інтенсифікація художньо-інформаційної діяльності на диригентсько-хорових заняттях).

Література

1. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) /Галина Микитівна Падалка. – К.: Освіта Україна, 2008. – 274 с.
2. Естетика: Словарь. – М. : Политиздат. Под общ. ред. А. А. Беляева. 1989.

УДК 378.637.016

Ху Манлі

СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО РОБОТИ З ВОКАЛЬНИМИ АНСАМБЛЯМИ

У статті розкрита специфіка підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів до вокально-ансамблевої роботи з учнями. Розглянуто зміст і

особливості цієї роботи. Специфіка підготовки майбутнього вчителя музики до керівництва вокальними ансамблями розглянута з позиції наявності співацької компетентності, глибоких знань вокально-хорового репертуару, мистецтва оволодіння керівником вокального ансамблю не лише організаторськими здібностями, але й виконавськими вокальними навичками.

Ключові слова: підготовка, майбутній вчитель музики, специфіка, керівництво вокальними ансамблями учнів.

В статті раскрыта специфіка підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів к вокально-ансамблевой роботі с учащимися. Рассмотрено содержание и особенности этой работы. Специфіка підготовки майбутнього учителя музики к руководству вокальними ансамблями рассмотрена с позиции наличия певческой компетентности, глубоких знаний вокально-хорового репертуара, искусства овладения руководителем вокального ансамбля не только организаторскими способностями, но и исполнительными вокальными навыками.

Ключевые слова: подготовка, будущий учитель музыки, специфика, руководство вокальными ансамблями учеников.

The article deals with the specifics of training students of pedagogical universities to arts vocal-ensemble work with students. The content and features of this work. Specificity of training future music teachers to guide vocal ensembles considered from the perspective of the singers presence expertise, deep knowledge of vocal and choral repertoire, mastering the art of the leader of the choir not only organizational skills, but also performing vocal skills.

Key words: education, future music teacher, specificity guide vocal group of students.

Стратегія розвитку сучасної мистецької освіти спрямована на ствердження особистості майбутнього вчителя музики шляхом реалізації його потенційних можливостей. У процесі набуття майбутніми вчителями музики фахово необхідних компетенцій важливо прогнозувати своє професійне становлення, враховувати всі зміни у соціальному середовищі. З цієї позиції підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до керівництва вокальними ансамблями є ефективним спрямуванням його подальшої продуктивної діяльності з учнями.

Наукове підґрунтя для вирішення проблеми підготовки майбутнього вчителя музики до керівництва вокальними ансамблями складають роботи українських і китайських науковців. Так, українськими вченими розроблено теорію та методіку вокального навчання студентів (В.Антонюк, Л.Василенко, Н.Гребенюк, В.Ємельянов, А.Козир, О.Менабені, Ю.Юцевич та ін.) й китайськими науковцями розроблені основні вимоги до вокального навчання (Бай Бін, Бай Шаожун, Лінь Хай, Лі Чуньпен, Сі Даофен, Сюй Дін Чжун, Ха Ту, Чжоу Чжен Сун, Чжай Хуань, Цзінь Нань, Цзян Лібінь, Шен Сіан, Ян Хун Нянь та ін.) розглянуто зміст та особливості цієї роботи.

Специфіка підготовки майбутнього вчителя музики до керівництва вокальними ансамблями полягає в його співацькій компетентності, глибоких знаннях вокально-хорового репертуару, в мистецтві оволодіння керівником вокального ансамблю не лише організаторськими здібностями, але й виконавськими вокальними навичками. Бути компетентним означає бути обізнаним, авторитетним, уміти мобілізувати в даній ситуації набуті знання та досвід. Обґрунтовуючи фахову компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва, сучасні науковці розглядають дане поняття як здатність студента творчо застосовувати отримані під час навчання знання та уміння на практиці. За їх переконаннями, саме компетентність забезпечує майбутньому фахівцю можливість орієнтуватися у сучасному інформаційному просторі та бути конкурентноспроможним на сучасному ринку праці [А.Козир, Є.Проворова, Цзінь Нань та ін.].

Специфіка набуття фахової компетентності китайськими студентами щодо керівництва вокальними ансамблями полягає у тому, що систематизовані знання, уміння і

навички, набуті у вищих музично-педагогічних закладах України, вони повинні вміти перенести й пристосувати до умов вокальної підготовки студентів у себе на батьківщині – в Китаї. Фахова підготовка студентів-іноземців передбачає формування в них полікультурної компетенції, яка стосується розуміння несхожості людей і взаємоповаги до їхньої мови, релігії, культури тощо. Можемо узагальнити, компетентність керівника вокального ансамблю забезпечується систематизованістю знань щодо методики роботи з співацьким колективом, що в цілому проявляється у його фаховій ерудованості у сфері вокального мистецтва. Як зазначає Л.Василенко, специфіка вокального навчання майбутніх учителів музики полягає в їх методичній підготовці, а саме: в оволодінні знаннями про вікові особливості розвитку та охорони співацького голосу школярів; в умінні оцінювати музично-естетичні якості співацького звуку у дорослих і дітей, відповідно до сучасних вимог академічного вокального інтонування; у розвитку вокального слуху проблеми підготовки майбутнього вчителя музики до керівництва вокальними ансамблями школярів; в оволодінні методами вокального навчання з урахуванням особливостей голосотворення у школярів; у засвоєнні прийомів впливу на процес формування співацького голосу; у вихованні навичок методичного аналізу навчально-репертуарного матеріалу, тощо [1].

Особливої значимості у підготовці керівників вокальних ансамблів набуває проблема оволодіння репертуарним тезаурусом вокальних творів. Головна мета педагогів вокально-хорових дисциплін – сформувати у студентів розуміння особливостей вокальних можливостей учнів, специфіки вокальних творів для дітей різних стилів, епох, жанрів, виробити у них вірне відчуття цих особливостей і вміти знаходити засоби для втілення у практиці роботи з вокальним ансамблем. Важливим у вокально-хоровій підготовці студентів є їх орієнтування у творах «золотого фонду» української і китайської пісенних культур, сучасних композиторів, які широко використовуються вчителями музики під час вокально-ансамблевої педагогічної роботи з учнями шкільного віку. Як зазначає Г.Падалка, «від того, які твори вивчатиме учень, залежать суттєві характеристики його мистецької підготовки, особливості становлення естетичних якостей – художнього смаку, поглядів, ідеалів, специфіка розвитку музичних здібностей» [4, 123].

У доборі репертуару майбутні вчителі музичного мистецтва повинні вміти обрати той чи інший музичний твір для вокально-педагогічної роботи з вокальним ансамблем, адаптувати його відповідно до складу і можливостей конкретного вокального колективу. З цього приводу П.Чесноков зазначав, що весь репертуар повинен бути розділений на такі підрозділи, в яких кожен твір повинен мати певне значення і зміст. У процесі добору вокального репертуару необхідно дотримуватись спеціальних дидактичних принципів і вимог. За Т.Пляченко, у формуванні навчального репертуару учнівського ансамблю необхідно дотримуватись принципів: естетичної і художньої цінності твору; різноманітності жанрів і тематики; поліфункціональності; доступності; поступовості; зацікавленості [5, 177]. Визначаючи основні вимоги до відбору навчального репертуару для вокальних ансамблів, ми орієнтувалися також на дослідження Г.Падалки. Серед основних вимог виділяємо наступні: відбір високохудожніх вокально-хорових творів гуманістичної спрямованості, що містять значний навчальний, виховний і розвивальний потенціал; послідовне і систематичне вивчення національних зразків вокально-хорового мистецтва в єдності із кращими творами світової класики; повнота жанрово-стильового охоплення вокального мистецтва; врахування потреб і можливостей вокально-мистецького навчання, виховання і розвитку учнів; поєднання узагальнено-нормативних й індивідуальних підходів до навчання; систематичне оновлення вокально-ансамблевого репертуару і повторення засвоєного; уведення до навчального репертуару творів для досконалого відпрацювання і для ескізного вивчення; включення творів, призначених для опанування із викладачем і для самостійного опрацювання; орієнтація при виборі вокального репертуару на академічні і прикладні жанри вокального мистецтва; вивчення вокально-мистецької спадщини і пісенної творчості сучасних композиторів; створення репертуарних програм як з урахуванням сьогоденних потреб вокального колективу, так і перспектив його мистецького розвитку; збалансованість у

репертуарі творів, різних за складністю; введення до репертуару унормованих і творів, обраних за ініціативи учасників [4, 146].

Враховуючи специфіку підготовки студентів до роботи з вокальними ансамблями у вищих навчальних закладах України і Китаю, основу репертуару вокально-хорових дисциплін мають становити обробки народних пісень, невеликі дво-, три- голосні вокально-хорові твори *a'capella* та під власний супровід, перекладення нескладних творів малої форми, пісні для дитячих колективів шкільного репертуару, естрадні твори для ансамблів, тощо. З метою поповнення репертуарного тезаурусу вокальних творів доцільно залучати студентів до активної слухацько-аналітичної діяльності – прослуховування й оцінювання творів для дитячих вокальних ансамблів, вивчення діяльності зразкових вокальних дитячих колективів. Г.Падалка підкреслює, що цілеспрямована орієнтація студентів на пошук об'єктивних зв'язків і залежностей між формою музичних творів і їх змістом, створює фундамент для аргументованої, обгрунтованої оцінки художніх творів [4, 47]. Формування оцінно-ціннісної компетентності керівників вокальних ансамблів дозволяє виявляти естетичну цінність твору, виокремлювати його в системі інших явищ вокально-ансамблевого мистецтва. Отже, у процесі фахового навчання, студенти повинні навчитись свідомо сприймати й оцінювати рівень художньої цінності вокального твору, вміти аналізувати форму, структуру, цільове призначення його виконання.

У цьому зв'язку Т.Пляченко виокремлює фактори, які необхідно враховувати керівнику ансамблю у процесі складання програм концертних виступів, а саме: мету і місце виступу; рівень музичної підготовленості слухачів; закони сприймання музики; тактику складання концертної програми, від якої залежить сприймання музики слухачами та успішність виступу колективу [5, 178]. Музична ерудованість майбутніх керівників вокальних ансамблів є запорукою доцільного добору репертуару. Отже, фахова компетентність студентів щодо керівництва вокальним ансамблем може проявлятися лише у єдності ерудованості в галузі вокального мистецтва, методичної підготовки, педагогічних операцій, сформованих на взаємозв'язку знань і практики роботи з вокальним колективом.

Теоретична розробка вокально-хорового навчання майбутніх учителів музики мала на меті висвітлити виконавсько-комунікативні аспекти підготовки керівника вокального ансамблю. Аналіз музично-педагогічних праць (Л.Василевська-Скупа, А.Козир, Є.Проворова та ін.) переконує, що вчитель музичного мистецтва як керівник вокального ансамблю має володіти не лише організаторськими здібностями, але й виконавськими вокальними навичками. У процесі роботи з вокальним колективом студент повинен уміти заспівати будь-яку вокальну партію, продемонструвати володіння різними видами вокального дихання, діагностувати звучання вокального голосу, адекватно оцінювати і корегувати власну виконавську діяльність, робити висновки, володіти навичками диригування (репетиційними жестами, пластичними жестами відтворення вокального звучання, тощо).

Формування виконавських вокальних навичок студентів у системі вищої освіти в Україні здійснюється у процесі вивчення вокально-хорових дисциплін. А.Козир виокремлює вокально-хоровий цикл як опорний, по-перше, у зв'язку із ментальністю українського народу, яка виражена в його повазі і любові до народної пісні, по-друге, тим, що зазначений цикл складається з інтегрованих дисциплін («Постановка голосу», «Вокальний клас», «Хорове диригування», «Хоровий клас»), які поєднують всю практичну підготовку майбутнього вчителя музики [3, 109].

У формуванні вокальних навичок студентів необхідно враховувати, що «навичка – це дія, доведена до автоматизму, яка формується шляхом багаторазового повторення» [2, 217]. За наявності сформованості виконавських вокальних навичок, діяльність керівника вокального ансамблю стає швидкою й більш ефективною. У педагогіці прийнято розрізняти етапи формування навчальних навичок: початок усвідомлення (чітке розуміння мети, але недостатнє розуміння того, як її досягти); усвідомлення, але невміле виконання (чітке розуміння того, як потрібно виконувати дію, але неточне, нестійке виконання її, попри інтенсивну концентрацію довільної уваги; безліч зайвих рухів; відсутність вдалого перенесення даної навички); автоматизація навички (більш якісне виконання дій при

тимчасовому послаблені довільної уваги і появи можливості її розподіляти; усунення зайвих рухів; поява вдалого перенесення навички; високо-автоматизована навичка (точне, економне, стійке виконання дії, яка стала засобом виконання іншої, більш складної дії) [2, 217].

Можемо констатувати, що ефективність формування виконавських вокальних навичок студентів забезпечується у випадку наявності в них мети, зумовленої усвідомленою потребою в керівництві вокальним ансамблем. Така потреба може бути спричинена не лише зовнішніми і внутрішніми мотивами, але й емоціями, які виникають у процесі виконання даної діяльності. Як зазначає Т.Кириленко, емоції – це внутрішній механізм регуляції діяльності, що виражає відношення між мотивами, потребами й успіхом чи можливістю успішної реалізації діяльності суб'єкта. Роль емоцій в організації управління вокальним ансамблем зростає, якщо керівник ставиться до даної діяльності як до цінності. Окрім цього, ціннісна емоційна зорієнтованість зумовлює схильність до даного виду діяльності.

Водночас, ефективному формуванню виконавських вокальних навичок у процесі вивчення вокально-хорових дисциплін сприяють позитивні емоції: інтерес, радість, подив. Наряду з пізнавальним інтересом (цікавістю), який мотивує навчання, сприяє розвитку навичок, умінь, творчих устремлінь, важливого значення набуває радість від результатів вокально-виконавської діяльності. Результати психолого-педагогічних досліджень (Л.Виготський, С.Рубінштейн, А.Чебикін та ін.) вказують, що завдяки емоціям радості, особистість стає впевненою в собі, відчуває себе потрібною, сповненою енергії, переконаною в тому, що зуміє подолати будь-які складнощі.

У висновках доцільно зазначити, що методично виправданим у процесі засвоєння виконавських вокальних навичок є використання викладачами навчальних ситуацій, що викликають здивування, завдяки чому формують інтерес. У психології, подив означає різке підвищення нервової стимуляції, що виникає внаслідок якоїсь несподіваної події. Виникнення даної емоції у процесі вокально-хорової діяльності сприятиме миттєвій орієнтації всіх пізнавальних процесів на об'єкт, що викликав подив. Натомість, будь-яку навчальну музично-виконавську діяльність можуть однаково дезорганізувати як відсутність емоційних стимулів, так і надмірна їх інтенсивність. Емоційна регуляція навчальної вокально-хорової діяльності сприяє розвитку у студентів потреби в керівництві вокальним колективом, що, в свою чергу, спонукає їх до виконавських дій, викликає необхідність в отриманні нових знань і навичок вокальної діяльності.

Література

1. Василенко Л.М. Взаємодія вокального і методичного компонентів у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 – теорія та методика навчання (музика) / Л. М. Василенко. – К., 2003. — 21 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Козир А.В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: [монографія] / А.В.Козир. – К.: НПУ імені М. Драгоманова, 2008. – 378 с.
4. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Галина Микитівна Падалка. – К.: Освіта Україна, 2008. – 274 с.
5. Пляченко Т.М. Підготовка майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими оркестрами та інструментальними ансамблями: монографія. – Кіровоград: «Імекс-ЛТД», 2010. – 428 с.